

Wstęp

Znaczenie ryb okoniowatych dla akwakultury jest coraz bardziej istotne i zauważalne. W Europie i Azji dotyczy to głównie sandacza europejskiego (*Sander lucioperca*) i okonia euroazjatyckiego (*Perca fluviatilis*). W krajach Ameryki Północnej są to sandacz amerykański (*S. vitreus*), sandacz kanadyjski (*S. canadensis*) i okoń żółty (*P. flavescens*). Coraz popularniejsze są hybrydy *S. vitreus* × *S. canadensis*. Zarówno w Europie, jak i na kontynencie północnoamerykańskim hodowla sandaczy w stawach praktykowana jest już od ponad 100 lat. Gatunki te traktowane były raczej jako tzw. ryby dodatkowe, produkowane w polikulturze np. z karpem (*Cyprinus carpio*). Intensyfikacja chowu ryb okoniowatych w stawach ma bowiem pewne ograniczenia wynikające m.in. z warunków klimatycznych i wymagań środowiskowych tych gatunków. Chodzi tu głównie o dość wysokie wymagania termiczne, a co się z tym wiąże długi cykl hodowlany tych gatunków w strefie klimatu umiarkowanego. Dopiero od dwóch-trzech dekad ryby te są zaliczane do grupy tzw. nowych, perspektywicznych dla akwakultury gatunków. W tym czasie w USA i Kanadzie, a także kilku krajach europejskich, głównie Europy zachodniej i środkowej, realizowano projekty badawcze i badawczo-rozwojowe (B+R), których celem było poznanie tajników biologii tych gatunków i wykorzystanie tej wiedzy przy opracowaniu biotechnik ich kontrolowanego rozrodu, podchowu larw i stadiów młodocianych, a także tuczu sandaczy i okoni w różnych systemach, począwszy od ekstensywnych hodowli stawowych po intensywną produkcję w systemach recyrkulacyjnych (RAS). Wiele z tych prac było realizowanych w konsorcjach zrzeszających instytucje naukowe i podmioty gospodarcze (głównie małe i średnie przedsiębiorstwa) wdrażające uzyskane wyniki. Skala i metody produkcji ryb okoniowatych są bardzo różne w zależności od gatunku i regionu/kraju. W wielu krajach akwakultura koncentruje się na produkcji materiału zarybieniowego tych gatunków (np. Polska i Finlandia), a w innych szczególną uwagę zwraca się na ryby wielkości konsumpcyjnej (np. Irlandia, Francja i Szwajcaria).

Intensywna akwakultura ryb okoniowatych jest w początkowym okresie rozwoju i jako tzw. młoda branża jest szczególnie podatna i wrażliwa na zmienne warunki rynkowe, ekonomiczne, środowiskowe i technologiczne. Zasięg występowania stawowych hodowli ryb okoniowatych ograniczony jest do obszarów ich naturalnego występowania,

o niezbyt korzystnych warunkach środowiskowych do szybkiego wzrostu tych gatunków. Natomiast zasadniczym czynnikiem ograniczającym rozwój intensywnych metod hodowli ryb okoniowatych jest niestabilna produkcja materiału obsadowego tych gatunków i jego wysoka cena. Wśród ważniejszych działań, które potencjalnie mogłyby skutkować dynamiczniejszym rozwojem akwakultury sandaczy i okoni należałoby wymienić m.in.: opracowanie wystandaryzowanych procedur profilaktyki i terapii chorób tych gatunków; poznanie efektów hodowlanych domestykacji ryb okoniowatych; opracowanie i wdrożenie procedur produkcji jednopłciowych i triploidalnych populacji okoni i sandaczy; rozwijanie i standaryzacja technologii RAS, a także poszerzanie współpracy i tworzenie konsorcjów umożliwiających efektywne prowadzenie prac B+R.

W niniejszej monografii zawarte są informacje dotyczące wyżej wymienionych zagadnień. Siłą rzeczy obejmują one głównie dwa gatunki szczególnie istotne dla europejskiej akwakultury, tj. sandacza europejskiego i okonia euroazjatyckiego. Znajdują się w niej wyniki zarówno ciekawych prac o charakterze użytkowym, dotyczące np. profilaktyki okoniowatych, jak i badań podstawowych prowadzonych na tych rybach. Oprócz gatunków o dużym znaczeniu gospodarczym swoje miejsce znalazły inne taksony ryb okoniokształtnych, np. jazgarz (*Gymnocephalus cernuus*), bass stoneczny (*Lepomis gibbosus*), trawianka (*Perccottus glenii*) czy też sandacz wożański (bersz) (*S. volgensis*).

Zdzisław Zakęś
Zakład Akwakultury IRS w Olsztynie